

ความวิปริตทางเพศของอาร์นอล์ฟแห่ง *L'École des femmes*

พิริยะดิศ มานิตย์

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอการตีความบทละครเรื่อง เลกอล เด ฟาม โดยอาศัยแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นสำคัญ ทั้งนี้พบว่าตัวละครเอก หรืออาร์นอล์ฟมีพฤติกรรมที่เข้าข่ายว่ามีความวิปริตทางเพศทั้งแบบชาติสัมพันธ์และมาโซคิสม์ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างอาร์นอล์ฟกับตัวละครอื่นในเรื่อง

ABSTRACT

This paper provides a psychoanalytic interpretation of Molière's *L'École des femmes*. It seeks to make sense of Arnolphe's characteristics. Considering interaction between Arnolphe and other characters, it is found that the hero has a behavioral pattern that imply sado-machistic tendency.

อาร์นอล์ฟ (Arnolphe) เป็นชื่อของตัวละครเอกในบทละครเรื่อง *L'École des femmes* หนึ่งในผลงานชิ้นเอกของนักเขียนบทละครตลกผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของฝรั่งเศสนาม โมลิแยร์ (Molière, 1622-1673)

เรื่องย่อของ *L'École des femmes* มีอยู่ว่า อาร์นอล์ฟเป็นชายหมกมุ่น ผู้มีความคิดฝักใฝ่ว่าภรรยาทั้งหลายล้วนไม่เชื่อต่อสามี ความหมกมุ่นดังกล่าวรุนแรง เข้มข้น ขนาดที่ทำให้อาร์นอล์ฟถึงกับ “จองตัว” ผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ อาแญส (Agnès) เพื่อเป็นภรรยาของเขาตั้งแต่เธออายุเพียงสี่ขวบ! อาร์นอล์ฟทำทุกวิถีทาง เพื่อป้องกันมิให้ตนตกอยู่ในสภาพสามีที่ถูกภรรยาสวมเขา เขาส่งอาแญสเข้าคอนแวนต์ตั้งแต่เด็ก ไม่ให้เธอได้รับความเป็นไปของโลกภายนอก เมื่ออาแญสอายุสิบเจ็ด อาร์นอล์ฟรีบเธอกลับมาที่บ้านของเขา แต่ก็กักขังหญิงเหนียวแน่นว่าที่ภรรยาไม่ให้ติดต่อกับผู้ใด มิให้เรียนรู้สิ่งใดนอกจากคำสั่งสอนของเขาเรื่องหน้าที่และความซื่อสัตย์ของภรรยา อย่างไรก็ตาม บทละครเรื่องนี้จบลงด้วยความล้มเหลวของอาร์นอล์ฟ เพราะแม้อาร์นอล์ฟจะเฝ้าระวังอาแญสอย่าง “บ้าคลั่ง” เพียงใด แต่สุดท้ายแล้วสาวน้อยก็ได้พบและตกหลุมรักกับชายหนุ่มคนหนึ่งจนได้

ลำพังเรื่องย่อ ก็พอจะทำให้เห็นว่าอาร์นอล์ฟเป็นตัวละครที่ “ไม่ปรกติ” นัก

ในที่นี้ ผู้เขียนบทความจะขอปฏิบัติต่ออาร์นอล์ฟประหนึ่งว่าเขาเป็นบุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต และจะลองทำ “จิตวิเคราะห์” กับตัวละครนี้เพื่อตีความพฤติกรรม “แปลกๆ” บางอย่างของเขา ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความพบว่าเราสามารถจัดอาร์นอล์ฟเข้าข่ายเป็นผู้ “วิปริตทางเพศ” (perversion sexuelle) ได้

อาร์นอล์ฟจอมซาดิสต์

“อาการ” เบื้องต้นของกรณีศึกษาของเราคือ แนวโน้มความพึงพอใจที่จะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด หรือที่เรียกโดยศัพท์เทคนิคว่า “ซาดิสต์” (le sadisme)

อาร์นอล์ฟมีสุขเมื่อได้เห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ สิ่งที่ทำให้ผู้อื่นต้องอับอาย ด้อยค่า ถูกลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาร์นอล์ฟจะกลับเห็นเป็นเรื่องสนุก น่าขบขัน น่าเย้ยหยัน และน่าหัวเราะเยาะ ที่อาร์นอล์ฟมีความคิดฝักใฝ่ว่าภรรยาทั้งหลายล้วนไม่เชื่อต่อสามี ก็เพราะประสบการณ์ของเพื่อนร่วมเมืองทำให้เขาเชื่ออย่างนั้น เขาเฝ้ามองคู่สมรส คู่แล้วคู่เล่า ที่ฝ่ายสามีต้องถูกภรรยาสวมเขา กลายเป็นคนโง่ดักดาน ขณะที่ภรรยาผู้ทรยศสำเร็จสำราญกับชายชู้ (I,1 vers 21-42) ทว่า แทนที่อาร์นอล์ฟจะแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อสามีที่น่าสงสารเหล่านั้น เขากลับทำราวกับว่า เรื่องราวการดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นคนเช่นนี้ เป็นการแสดงมหรสพอะไรสักอย่าง ที่เขานั่งดูไปก็หัวเราะไป

สุดท้าย ที่ไหนๆ มันก็มีแต่เรื่องที่น่าล้อเลียนนี้
และในฐานะที่เป็นผู้ชม ฉันจะหัวเราะบ้างมิได้หรือ¹

(I,1 vers 43-44)

สำหรับอาร์นอล์ฟ ความทุกข์ของสามีผู้โง่เง่าทั้งหลายมีค่าเท่ากับบทธะครตลกที่มอบความสุขแก่เขา

มันเป็นความสุขชั้นเลิศเชียว เรื่องลึงหลอกเจ้าทั้งหลายนี้²
บ่อยไปที่ฉันถือเอาเป็นสุขนาฏกรรมสำหรับฉัน³

(I,4 vers 297-298)

ผู้ชายที่มีท่าทีต่อผู้อื่นเช่นอาร์นอล์ฟนี้ เราคงคาดเดาได้ไม่ยากว่าความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม หรือชีวิตด้านกามารมณ์ของเขา จะมีแนวโน้มเป็นเช่นไร

เมื่อเป็นที่ประจักษ์อยู่ทุกเมื่อเชื่อกันว่า สตรีเป็นเพศที่พร้อมจะทรยศ อาร์นอล์ฟจึงดำเนินโครงการ “ปั้น” ภรรยาในฝัน⁴ ผู้จะภักดีกับเขาไปตลอดกาล ในการนี้ เขาได้รับเลี้ยงเด็กวัยสี่ขวบที่เขาเกิดเสนาหาด้วยชื่ออาแญส ส่งเธอเข้าเรียนที่คอนแวนต์จนอายุสิบเจ็ด แล้วรับกลับมาบ้าน เลี้ยงสอนหน้าที่ที่เธอพึงมีต่อสามีในอนาคต

ดูจากโครงการของอาร์นอล์ฟแล้ว ก็ให้สงสัยเหลือเกินว่าอาร์นอล์ฟส่อที่จะเป็น “โรครักเด็ก”⁵ (la pédophilie)

ชายวัยสี่สิบสองปีผู้นี้ เผยให้เราทราบว่า เด็กน้อยอาแญสด้วยวัยเพียงสี่ขวบ ก็สามารถกระตุ้นราคาจะจริตในใจของเขาได้

¹ ในบทความนี้ การแปลข้อความที่อ้างจากบทละครเป็นของผู้เขียนบทความ.

² หมายถึง การที่ภรรยาสวมเขาสามี.

³ ต้นฉบับใช้คำว่า “la comédie” แปลเป็นคำทั่วไปว่า “ละครตลก”.

⁴ อาร์นอล์ฟเอง กล่าวถึงอาแญส ผู้ที่เขาหมายให้เป็นภรรยาในอนาคตว่า “หล่อนเสมือนเป็นก้อนขี้ผึ้งในมือของฉันที่ฉันจะมอบรูปร่างใดก็ได้ที่ฉันพอใจ” (III,3 vers 810-811).

⁵ ผู้เขียนบทความใช้คำว่า “โรครักเด็ก” ตามที่ปรากฏใน นฤมิต, เพศวิปริต จิตวิปลาส (กรุงเทพฯ: นกนางนวล, 2546), หน้า 96.

ในบรรดาเด็กคนอื่นๆ ทำที่ที่อ่อนโยนและผິงผาย
กระตุ้นให้ฉันรู้สึกรักหล่อนตั้งแต่สี่ขวบ

(I,1 vers 129-130)

และแม้ว่าแถงจะเจริญเติบโตขึ้นจนอายุได้สิบเจ็ดปี แต่เหมือนอาร์นอล์ฟยังคงพึงพอใจที่จะเลี้ยงดูเด็กสาว ประหนึ่งว่าปรารถนาให้เธอคงเป็นเด็กน้อยสี่ขวบไปตลอดกาล ก่อนอื่น เขาไม่ต้องการให้อาถงมีวุฒิภาวะทางปัญญาอย่างผู้ที่โตแล้วพึงมี

พูดสั้นๆ คือ ขอให้หล่อนโง่ดัดดานอย่างถึงที่สุด
ให้หล่อนทำได้เพียงสวดมนตร์ต่อพระเจ้า
รักฉัน และเย็บปักถักร้อยเป็น ซึ่งนั่นก็พอแล้วสำหรับหล่อน

(I,1 vers 100-102)

ความไร้เดียงสา เป็นสมบัติอีกประการที่ชายผู้หลงรักเด็กหญิงสี่ขวบปรารถนาให้ติดตัวที่ภรรยาของเขาโดยไม่ให้มีอะไรมาเปลี่ยนแปลง ในตอนหนึ่งของบทละคร อาร์นอล์ฟถึงกับเล่าให้เพื่อนคนหนึ่งฟังด้วยท่าที่ตื่นตะลึงสุดขีดว่า อาถงไม่ประสีประสาต่อโลก ขนาดที่นึกว่าคนเราคลอดเด็กออกมาทางหู (I,1 vers 162-164) โดยทั่วไป ใครที่มีคนรัก “ไร้เดียงสา” ถึงขนาดนี้ คงต้องรู้สึกเป็นกังวลบ้างไม่มากก็น้อย แต่นั่นไม่ใช่กรณีของอาร์นอล์ฟ เพราะยิ่งหญิงที่จะมาเป็นแหล่งความสุขทางเพศของเขา แสดงให้เห็นว่าเป็นเด็กกอมมือแค่นั้น เขาก็ดูจะเป็นสุขแค่นั้น

เมื่อหล่อนโตขึ้นแล้ว แต่ฉันยังเห็นว่าไร้เดียงสา ได้ปานนั้น
ฉันก็ชอบคุณสวรรค์
ที่ลดบันดาลเมื่อยคนหนึ่งมาให้ อย่างที่ใจฉันปรารถนา

(I,1 vers 140-142)

ที่ขาดไม่ได้เลยคือ “พรหมจรรย์” หรือความไร้เดียงสาทางเพศ ความเป็นเด็กกับความ “บริสุทธิ์” เป็นของคู่กัน อาร์นอล์ฟวางมาตรการอย่างเข้มงวด มิให้อะไรมาทำให้อาถง “เสียเด็ก” ไปได้ เขาส่งเธอเข้าคอนแวนต์แต่เล็ก เพราะคอนแวนต์เป็นพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ สงวนไว้แต่เฉพาะหญิงผู้บำเพ็ญกิจแห่งศาสนา ไม่มีวันที่ชายใดจะย่างกรายเข้าไปก่อให้เกิดราติได้ เมื่ออาร์นอล์ฟพาอาถงกลับมาอยู่ที่บ้านของเขา เขาก็แปรบ้านให้กลายเป็นพื้นที่ที่ไม่ต่างไปจากคอนแวนต์ กล่าวคือ เป็นพื้นที่สงวนสิทธิ์ ห้ามบุคคลภายนอกเข้า ผู้ที่อยู่ในวงล้อมก็ไม่อาจออกไปภายนอกได้⁶ อาร์นอล์ฟคุมอาถงไว้ในบ้าน ไม่อนุญาตให้เธอออกไปนอกอาณาเขต

⁶ ผู้สนใจการวิเคราะห์ “พื้นที่” (espace) ในบทละครเรื่องนี้โดยละเอียด โปรดดู ปณิธิ หุ่นแสง, “อ่านพื้นที่ในบทละครเรื่อง *L'École des femmes* ของ Molière”. ใน *บุษบาบรรณ: รวบรวมบทความทางวิชาการ และบทแปลวรรณกรรมตะวันตก* (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 67-98.

(I,1 vers 143-148) ทั้งหมดนี้ก็เพื่อ “ให้เธอ “บริสุทธิ์” ไร้ราศีทั้งทางกายและปัญญา”⁷ อนึ่งน่าสังเกตด้วยว่า อาร์นอล์ฟดูเหมือนกับสีขาวเป็นพิเศษ ซึ่งสีดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์อย่างไม่ต้องสงสัย เขากล่าวว่าบทเรียนทุกอย่างที่ได้เพียรสั่งสอนอาแญสนั้น มีหน้าที่ “ฟอก”⁸ เธอ (III,3 vers 732) นอกจากนี้ ซายวัยกลางคนยังปรารถนาให้เด็กสาว “ชาวบริสุทธิ์ราวดอกพลับพลึง” [“Elle sera toujours, comme un lis, blanche et nette”] (III,2 vers 732) อีกด้วย

พฤติกรรม “รักเด็ก” ของอาร์นอล์ฟที่ได้แสดงมานี้ แน่หนอนว่า ด้านหนึ่งถือเป็นสิ่งที่สอดคล้องยิ่งกับความหมกมุ่นของเขาในเรื่องการถูก “สวมเขา” เพราะการเฝ้าประคบประหงมและกอดหญิงสาวคนหนึ่งให้มีสภาพเป็นเด็กไม่ยอมโตตลอดเวลา ย่อมเป็นเครื่องรับประกันได้ว่าหญิงสาวคนนั้นจะต้องอ่อนต่อโลก เกินกว่าจะ “มีปัญญา” มาคิดทรยศหักหลังสามมิได้

แต่ในอีกด้านหนึ่ง การจงใจเลือกบุคคลที่ไม่พร้อมด้วยภาวะทั้งปวงมาเป็นวัตถุทางเพศ ก็แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มชาติสม์ของอาร์นอล์ฟ

แน่นอนว่า บทละครไม่มีแม้แต่ฉากเดียวที่อาร์นอล์ฟตบตีอาแญส หรือเขี่ยนเธอด้วยแส้ ล่ามโซ่⁹ เอน้ำตาเทียนหลน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม หากการตบตี เขี่ยน ล่ามโซ่ หมายถึงความพอใจที่ได้ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด และหมายถึงความพอใจที่ได้มีอำนาจเหนือผู้อื่นโดยเด็ดขาด¹⁰ บทละครจะช่วยยืนยันว่าอาร์นอล์ฟเป็นชาติสม์ในทั้งสองลักษณะนี้แน่นอน

ในฉากหนึ่ง อาร์นอล์ฟเรียกอาแญสมาพบเพื่อ “เลคเซอร์” ถึงสิ่งที่หญิงพึงปฏิบัติต่อสามี ในทัศนะของผู้เขียนบทความ นี่เป็นฉากที่แนวโน้มชาติสม์ของอาร์นอล์ฟแสดงออกมาได้อย่างน่าสนใจที่สุด จึงขออนุญาตคัดลอกสิ่งที่อาร์นอล์ฟกล่าวแก่อาแญสอย่างค่อนข้างยาว ดังนี้

อาร์นอล์ฟ, นั่ง
อาแญส ที่งาน¹¹ ของเธอไปก่อน แล้วมาฟังฉัน
เงยหน้าหน่อย แล้วหันมา
นั่นละ มองหน้าฉันนะ ระหว่างที่จะพูดกันต่อไปนี้
ขอให้เธอจงจำใส่ใจ อย่าให้ขาดตกไป แม้แต่คำเดียว

⁷ ข้อความในเครื่องหมายคำพูดนี้ เป็นของปณิธิ หุ่นแสวงในบทความที่ผู้เขียนบทความได้อ้างถึงข้างต้น ซึ่งเป็นการตีความที่ผู้เขียนบทความเห็นด้วย.

⁸ ต้นฉบับ ใช้คำว่า “blanchir” แปลตรงตัวว่า “ทำให้ขาว”.

⁹ อย่างไรก็ดี การที่อาร์นอล์ฟจองจำอาแญสไว้แต่ในบ้าน ไม่ให้ออกไปไหน (และที่จริง ยังมีคนโซ่ของอาร์นอล์ฟเฝ้าอีกถึงสองคน!) ในแง่หนึ่งก็เข้าข่าย การกักขังหน่วงเหนี่ยว ลิดรอนเสรีภาพ ซึ่งเป็นการใช้ความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง อันที่จริงในเชิงอุปลักษณ์ อาร์นอล์ฟปฏิบัติต่ออาแญสไม่ต่างอะไรจากนักโทษที่เขา “ล่าม” ไว้ให้อยู่แต่ในอาณาบริเวณที่กำหนด.

¹⁰ ดูการอภิปรายลักษณะต่างๆ ของ “ชาติสม์” ที่น่าสนใจได้ที่ อีริค ฟรออมม์, *หนีไปจากเสรีภาพ: รากฐานทางจิตวิทยาของระบบเผด็จการ*, แปลโดย สมบัติ พิศสะอาด (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2530).

¹¹ เนื้อเรื่องในตอนนั้นอาแญสกำลังเย็บผ้าอยู่.

ฉันจะแต่งงานกับเธอ อาแญส
จงขอบคุณโชคชะตาของเธอเสีย เป็นร้อยๆ ครั้งต่อวัน
จงเฝ้าคิดถึงว่าเธอมาจากความต่ำช้าเพียงใด
และขณะเดียวกัน จงชื่นชมในความกรุณา
ที่ฉันได้เลื่อนเธอจากความเป็นชาวบ้านอันด้อยต่ำ
สู่ชนชั้นกลางอันมีเกียรติ มีศรี
จงสุขใจที่จะได้นอนเคียงข้าง และอยู่ในอ้อมแขน
ของชายผู้หลีกหนีพันธะทั้งปวง
ซึ่งแทนที่หัวใจของเขาจะให้เกียรติแต่สตรีนับสิบที่ดูก็น่าพอใจอยู่
แต่กลับยกเกียรตินั้นให้เธอ
ขอเธอจงดูไว้ตลอดเวลาว่า
เธอมันต่ำเตี้ยเพียงใด หากปราศจากการแต่งงานอันน่าภาคภูมิใจนี้
ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ได้สั่งสอนเธอ
ให้เรียนรู้ที่จะคู่ควรแก่สถานะที่ฉันมอบให้
จงประมาณตัว และประพฤติตน
ในแบบที่ฉันจะยกย่องตัวฉันเองได้ในสิ่งที่ทำไป
อาแญสเอ๋ย การแต่งงานไม่ใช่เรื่องล้อเล่น
เพราะเป็นพันธะที่จะผูกผู้หญิงไว้กับหน้าที่ที่ต้องเคร่งครัด
ไม่ใช่ให้เธอมาถึงตรงนี้
เพื่อกลายเป็นหญิงสำส่อน
เพศของเธอนั้นเป็นเพศที่ต้องการการพิงพิง
ต่ออำนาจสูงสุดที่เป็นของชายที่เจนโลกกว่า
ถึงเราจะมีจำนวนแบ่งกันครึ่ง ครึ่งในสังคม
แต่ทั้งสองก็หาได้เท่าเทียมกันไม่
ครึ่งหนึ่งเป็นผู้บัญชา อีกครึ่งอยู่ใต้บัญชา
ครึ่งหนึ่งต้องสยบยอมต่ออีกครึ่งหนึ่งผู้จะปกครอง
ความเชื่อฟัง ที่นายทหารผู้เรียนรู้หน้าที่
มีต่อนายกองผู้นำ
ที่คนใช้มีต่อเจ้านาย ที่ลูกมีต่อพ่อ
ที่พระชั้นต่ำมีต่อพระชั้นสูง
ยังเทียบไม่ได้กับความว่านอนสอนง่าย
ความเชื่อฟัง ความเจียมตัว
และความเคารพอันลึกซึ้ง ที่ภรรยาจะต้อง
มีต่อสามีผู้เสมือนเป็นผู้บังคับการ เจ้าเหนือหัว และนายของเธอ

เมื่อใดก็ตามที่เขามองเธอด้วยสายตาที่จริงจัง
 หน้าที่ของเธอคือหลบตาเสีย
 และอย่าได้บังอาจมองหน้าเขา
 เว้นแต่ตอนที่เขาจะกรูณาบงเธอด้วยสายตาอันอ่อนโยนเท่านั้น

(III,2 vers 675-716)

จะเห็นว่า อาร์นอล์ฟเฝ้ามองกับการได้ทำร้ายอาณูสด้วยวาจา การทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด บ่อยครั้งคือการยัดเยียดความเจ็บปวดทางจิตใจ ซึ่งนั่นคือกรณีของอาร์นอล์ฟผู้ “ทิ่มแทง” ว่าที่ภรรยาของเขาด้วยคำพูดหยามเหยียด ลดค่าความเป็นคน เว้นเสียแต่ว่าอาณูสจะเป็นมาโซคิสต์¹² คงไม่มีใครไม่รู้สึกลึกเหมือนถูก “ตบหน้า” เมื่อต้องทรมานกับการถูกดูถูกอย่างรุนแรงว่า “ต่ำช้า”¹³ “ต้อยต่ำ”¹⁴ “ต่ำเตี้ย”¹⁵

นอกจากนี้ ยังจะเห็นชัดเจนว่า รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศตรงข้าม (ในที่นี้คือความสัมพันธ์สามี-ภรรยา) ที่อาร์นอล์ฟพึงปรารถนานั้น เป็นรูปแบบที่แทบจะเรียกได้ว่า ฝ่ายหญิงต้อง “สยบแทบเท้า” ต่อฝ่ายชายผู้ที่เป็นชาติสตร์ นอกจากจะพอใจทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดยังมีแนวโน้มอยาก让别人พึ่งตนเอง และอยากให้ตนเองมีอำนาจเหนือผู้อื่นอย่างเด็ดขาด ในกรณีของอาร์นอล์ฟ ดูเหมือนเขาจะสำราญใจอย่างล้าลึกที่จะ “กดหัว” อาณูสให้อยู่ภายใต้อำนาจของเขา ลักษณะความเป็นจอมบงการ ผู้ชอบออกคำสั่ง (“เงยหน้าหน่อย” “หันมา” “มองหน้าฉัน” “หน้าที่ของเธอคือหลบตาเสีย” “อย่าได้บังอาจมองหน้า”) คงเป็นเพียงตัวอย่างรูปธรรมหนึ่งของความปรารถนาที่จะเหยียดวัตถุทางเพศให้เป็นเพียง “ทาส” ที่ขึ้นตรงต่อ “ผู้บังคับการ”¹⁶ “เจ้าเหนือหัว”¹⁷ และ “นาย”¹⁸ ที่สำคัญ การสยบยอมที่อาร์นอล์ฟใฝ่หา และเรียกร้องจากเพศตรงข้ามนั้น ต้องเข้มข้น รุนแรงเสียยิ่งกว่าความเชื่อฟังที่ “นายทหาร[...] มีต่อนายกอง [...]” “คนใช้มีต่อเจ้านาย” “ลูกมีต่อพ่อ” และ “พระชั้นต่ำมีต่อพระชั้นสูง”

อาร์นอล์ฟเป็นชาย “รักเด็ก” และผู้เขียนบทความได้กล่าววาระสนิยมเช่นนี้มีส่วนในการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มชาติสตร์ของเขา อันที่จริง สำหรับผู้ที่ต้องการทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด และต้องการให้ผู้อื่นอยู่ในอำนาจตนอย่างเด็ดขาดนั้น “เด็ก” น่าจะเป็นตัวเลือกที่ดีมากตัวหนึ่งในการที่จะสนองความชาติสตร์ของเขา เพราะเด็กคือผู้ที่ไม่พร้อมด้วยภาวะทั้งปวง ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ จำต้องอาศัยผู้อื่นในฐานะผู้ปกครอง แน่แน่นอนว่าผู้ที่เป็นชาติสตร์อาจหา “คู่” ที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว หรือผู้ที่มีวุฒิภาวะเสมอกันกับเขา มาสนองความต้องการทางเพศอันวิปริต แต่จะมีเป็นการง่ายกว่าหรือ หากจอมชาติสตร์จะระบายความปรารถนาเป็น “นาย” กับบุคคลที่ไม่พร้อมด้วยภาวะ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว ยังจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้อื่น ? ที่สำคัญ เด็กย่อมด้อยความสามารถในการช่วย

¹² แนวโน้มความพึงพอใจที่จะได้รับความเจ็บปวด.

¹³ ต้นฉบับใช้คำว่า “la bassesse”.

¹⁴ ต้นฉบับใช้คำว่า “ce vil état”.

¹⁵ ต้นฉบับใช้คำว่า “Le peu”.

¹⁶ ต้นฉบับใช้คำว่า “[le] chef”.

¹⁷ ต้นฉบับใช้คำว่า “[le] seigneur”

¹⁸ ต้นฉบับใช้คำว่า “[le] maitre”

เหลือตนเอง และไม่อาจป้องกันตัวจากภัยคุกคามของโลกภายนอกได้ดีเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ สภาวะเช่นนี้ยิ่งจะเอื้อให้เด็กเป็น “ลูกไก่ในกำมือ” ที่ใครก็ทำร้ายได้โดยง่าย เพราะกำลังต้านทานและแรง “ขัดขึ้น” ต่อความรุนแรงใดๆ คงมีน้อย ตามประสบการณ์ที่อ่อนด้อยต่อโลก

มาโซคิสต์แฝงเร้น

เมื่อวิเคราะห์ต่อไป จะพบว่าความวิปริตทางเพศของอาร์นอล์ฟมิได้มีเพียงแค่นวนิยมซาติสซึมเท่านั้น ทว่า เราจะต้องประหลาดใจ เมื่อความวิปริตอีกอย่างหนึ่งของอาร์นอล์ฟนั้น มีลักษณะตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับซาติสซึม นั่นคือ นวนิยมความพึงพอใจที่จะได้รับความเจ็บปวด หรือ “มาโซคิสต์” (le masochisme) และนั่น ย่อมหมายความว่าอาร์นอล์ฟเสมือนเป็นบุคคลที่มีตัวตนสองแบบ ซึ่งขัดแย้งกันเองอย่างยิ่ง อยู่ในร่างเดียวกัน

ตามเนื้อเรื่องแล้ว แผนการสร้างภรรยาในอุดมคติของอาร์นอล์ฟจะค่อยๆ พังทลายลงไป เมื่อพระเอกของเรื่องคือ ออราซ (Horace) ปรากฏตัว ทั้งได้มีโอกาสเห็นและพึงใจอาแญส หนุ่มน้อยผู้นี้เองที่สุดท้ายแล้วจะมาชิงหญิงสาวไปจากอาร์นอล์ฟได้

นวนิยมมาโซคิสต์ของอาร์นอล์ฟ จะค่อยๆ แสดงออกมาให้เห็นเมื่อออราซเข้าใกล้ที่จะพิชิตหัวใจของอาแญส หรือกล่าวอีกอย่างคือ เมื่ออาแญสกำลังจะหลุดมือไปจากอาร์นอล์ฟ

เมื่อสังหรณ์ว่าหญิงสาวที่ภรรยา กำลังจะจากไป อาร์นอล์ฟเผยตัวตนที่ซ่อนอยู่ออกมา ผ่านคำพูดว่า

จะอย่างไรเสีย ฉันก็รักหล่อน [...]

กระทั่งไม่อาจขาดความรักนี้ไปได้

(III,5 vers 998-999)

จากคำพูดของอาร์นอล์ฟนี้ แทบไม่เหลือเค้าร่างของจอมซาติสตีให้เราเห็น เราเพียงเห็นว่า อาร์นอล์ฟมีพฤติกรรมบางอย่าง ที่ชวนให้คิดว่าเขาพึงพอใจที่จะมีอำนาจเหนือเพศตรงข้าม โดยปรารถนาให้วัตถุทางเพศต้องอยู่ในสภาพพึงพิงเขาอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่การกล่าวว่า “ไม่อาจขาดความรักนี้ไปได้” กลับทำให้เราเห็นว่า ในตัวของอาร์นอล์ฟนั้น มีนวนิยมที่สวนกลับในทิศทางตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงดำรงอยู่ นั่นคือ นวนิยมของความเป็นบุคคลที่ต้องพึงพิงผู้อื่น กระทั่งต้องการตกอยู่ในอาณัติของคณุนั้น จนไม่อาจจากเขาไปได้

ในฉากท้ายๆ ของบทละคร อาร์นอล์ฟ “อีกคน” ยิ่งแสดงตนปรากฏชัดขึ้น ถึงตอนนี้ อาแญสยืนยันแล้วว่าไม่ได้รักเขา อาร์นอล์ฟ ผู้ไม่ต้องการสูญเสียความรัก เผยเบื้องลึกแห่งความเป็นคนอ่อนแอว่า

ความรักนี้ก็แปลก และทำไฉนนะ กับพวกผู้หญิง ที่ทรยศ

ผู้ชายเราต้องตกอยู่ในสภาพอ่อนแอเช่นนี้ด้วย !

(V,4 vers 1572-1573)

การสารภาพว่าตนอ่อนแอ ในกรณีของอาร์นอล์ฟนี่ มิใช่เรื่องบังเอิญ ในเมื่อผู้ที่ต้องฟังผู้อื่น ไม่อาจขาดผู้อื่นไปได้ ก็คือผู้ที่ลึกๆ แล้วรู้สึกว่าตนอ่อนแอ ในทางกลับกัน ผู้ที่รู้สึกว่าตนอ่อนแอจึงต้องการผู้อื่นที่จะทำให้ตนรู้สึกปลอดภัยสบายใจ (และนั่นทำให้รู้สึกว่า ขาดผู้อื่นไม่ได้เพราะจะขาดแหล่งที่มาของความสบายใจ) ไม่น่าเชื่อว่า ความรู้สึกเช่นนี้จะมีอยู่ในคนๆ เดียวกับที่เคยแสดงให้เห็นว่า “บ้าอำนาจ” อย่างอาร์นอล์ฟ

ความอ่อนแอเป็นข้อด้อยอย่างหนึ่งของมนุษย์ บุคคลที่บอกกับตนเอง หรือรู้สึกต่อตนเองว่า “ฉันมันคนอ่อนแอ” ในแง่หนึ่ง ก็เป็นบุคคลที่ดูถูกตนเอง ลดคุณค่าของตนเอง พูดอีกอย่างคือ ถ้าการเหยียดหยามผู้อื่นว่า “อ่อนแอ” คือการทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น ความรู้สึกที่ตนอ่อนแอก็เป็นการทำร้ายตนเอง เพราะถือได้ว่าบุคคลนั้นได้ยึดเหยียดความรู้สึกต่อคุณค่าแก่ตัวเขาเอง

และการที่บุคคลดังกล่าวจะมีแนวโน้มทำร้ายร่างกายตนเอง ย่อมมิใช่เรื่องเหนือความคาดหมาย

ในกรณีของอาร์นอล์ฟ ความปรารถนาฆ่าตัวร้ายตนเองปรากฏอย่างล่อนจ้อน เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า อาณูสจะต้องจากเขาไปจริงๆ อาร์นอล์ฟกลายเป็นคนอ่อนแอโดยสมบูรณ์ที่พร้อมจะทำร้ายตนเองในทุกวิถีทาง

ดูเอาเถิด ความรักที่ฉันมีต่อเธอ
 เมื่อฉันคิดถึงเพียงนี้ ก็ขอให้รักฉันตอบบ้างเถิด [...]
 สุดท้ายแล้ว ไม่มีอะไรจะมาเทียบความรักของ ฉันได้
 จะต้องให้ฉันพิสูจน์ด้วยอะไรอีก แม่คนไม่รักดี
อยากเห็นฉันร้องไห้ไหมเล่า หรือจะให้ฉันตบตีตัวเอง
จะให้ฉันกระชากผมตัวเองสักข้างไหม
หรือจะให้ฆ่าตัวตาย ได้ บอกมาสิ ถ้าเธอต้องการ
 แม่คนใจโหดเอ๋ย ฉันพร้อมทำทุกอย่าง เพื่อให้เธอเห็นความรักของฉัน

(V,4 vers 1581-1584 และ 1599-1604)¹⁹

อาร์นอล์ฟมีแนวโน้มที่จะทำร้ายผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เห็นชัดว่ามีแนวโน้มที่จะทำร้ายตนเอง อาร์นอล์ฟชอบหัวเราะเยาะผู้อื่น มีความสุขกับการได้รับรู้เรื่องราวการเสื่อมเสียเกียรติของสามีบ้านต่างๆที่อยู่ร่วมเมืองกับเขา แต่ขณะเดียวกัน อาร์นอล์ฟก็ดูถูกตนเอง เพราะรู้สึกว่าตัวเองอ่อนแอกับอาณูส อาร์นอล์ฟปรารถนาอย่างยิ่งที่จะลดคุณค่าของเธอให้เป็นเพียงทาสที่สยบแทบเท้าของเขา แต่ขณะเดียวกัน เขาก็มีอีกด้านที่แสดงว่าตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณูส ไม่อาจให้เธอไปจากเขาได้ ทั้งยังลดทอนตนเองเป็น “ลูกไก่ในกำมือ” ของอาณูสที่พร้อมยอมทำทุกอย่าง (กระทั่งร้องไห้ร้องไห้) ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรี เพียงเพื่อได้รับความเมตตา สุดยอดแห่งความขัดแย้งก็คือ อาร์นอล์ฟ-จอมซาดิสต์เป็นผู้กักขัง หนองเหนียว อีกทั้งหมั่นกับการพูดจาทำร้ายจิตใจอาณูสสารพัด ทว่าภายใต้ตัวตนนั้น กลับมี อาร์นอล์ฟ-มาโซคิสต์ ที่เสมือนเป็นอีกตัวตนหนึ่ง ซึ่งสามารถทำร้ายตนเอง ในระดับฆ่าตัวตายได้

¹⁹ การเน้นข้อความนี้เป็นของผู้เขียนบทความ.

ชายที่ดูเหมือนจะมีสองตัวตน²⁰ และวิปริตทางเพศซ้ำซ้อนเช่นนี้ เราจะ “วินิจฉัย” เช่นไร? ผู้เขียนบทความขอเสนอว่า สำหรับกรณีของอาร์นอล์ฟ เราสามารถอธิบายการปรากฏร่วมของ ซาดิสม์และ มาโซคิสม์ ได้ด้วยข้อสังเกตทางจิตวิเคราะห์ ต่อไปนี้

[...] แนวโน้มที่มุ่งทำร้ายตัวเอง (มาโซคิสต์) ยังปรากฏออกมาในลักษณะที่บางเบา เช่น มีคนตอบคำถามในข้อสอบไม่ได้ทั้งที่ในตอนสอบหรือหลังจากสอบเสร็จ เขาก็รู้คำตอบอย่างดี บางคนก็พูดในสิ่งที่กระทบกระเทือนใจคนที่ตนรักหรือคนที่ตนพึงพา ทั้ๆที่จริง ๆ แล้วเขามีความเป็นมิตรกับคนเหล่านั้น ทั้งไม่ประสงค์จะพูดสิ่งเหล่านั้นออกมาเลย ดูๆไปแล้วเหมือนกับคนประเภทนี้ปฏิบัติตามคำแนะนำของศัตรูเพื่อทำในสิ่งที่ก่อโทษภัยกับตัวเองมากที่สุดอย่างนั้นแหละ²¹

อันที่จริง เราแทบจะเขียนประโยคได้ว่า “อาร์นอล์ฟทำร้ายอาณูสต่าง ๆ นานา ทั้งที่จริง ๆ แล้วเขารักและไม่อาจขาดเธอได้ ดูๆไปแล้วเหมือนกับอาร์นอล์ฟปฏิบัติตามคำแนะนำของศัตรูเพื่อทำในสิ่งที่ก่อโทษภัยกับตัวเองมากที่สุดอย่างนั้นแหละ”

แน่นอน การที่อาณูสทิ้งอาร์นอล์ฟไปนั้น ชายหนุ่มที่ชื่อออราซ ก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง แต่ปัจจัยที่จะลืมไม่ได้เช่นกัน คือตัวอาร์นอล์ฟเองที่มี “รูปแบบ” ความรักอันผิดมนุษย์มนา ที่รังแต่จะผลักหญิงสาวให้ไปพ้นจากเขา

อาร์นอล์ฟ:
ทำไมถึงไม่รักฉัน นังตัวดี ?
อาณูส:
พุธไซ้ ! จะมาว่าดิฉันไม่ได้ดอก
ก็คุณเองทำไมไม่ทำตัวให้เป็นที่รักได้อย่างเขา [ออราซ] เล่า
ดิฉันไม่ได้ห้ามคุณสักนิด

(V,4 vers 1533-1536)

คงไม่มีผู้หญิงปรกติที่ไหนจะทนเป็น “จำเลยรัก” ต่อชายซาดิสต์อย่างอาร์นอล์ฟผู้ปฏิบัติต่อเธอประหนึ่งทาสได้

²⁰ ผู้เขียนบทความควรกล่าวด้วยว่า เนื้อหาของบทละครเองก็กำหนดให้อาร์นอล์ฟมีสองตัวตนจริงๆ กล่าวคือ เขามีบ้านหลังหนึ่งซึ่งใช้สำหรับกักกันอาณูสไว้จากโลกภายนอก ผู้คนทั่วไปจะไม่รู้ว่าเขาคือเจ้าของบ้านหลังนี้ เพราะอาร์นอล์ฟได้อุปโลกน์ชื่อของเขาขึ้นมาชื่อหนึ่งคือ “เมอซีเยอร์ เดอ ลา ซูซ” (Monsieur de la Souche) ซึ่งผู้คนจะรับรู้ว่าเป็นเจ้าของบ้าน ฉะนั้น อาร์นอล์ฟจึงดำเนินชีวิตสองแบบ คือชีวิตของอาร์นอล์ฟ และชีวิตของเดอ ลา ซูซ อาร์นอล์ฟคือตัวตนที่เขาเปิดเผยต่อโลกภายนอก ขณะที่เดอ ลา ซูซ เป็นตัวตนแห่งความลับ ผู้ปิดบังความจริงที่ว่า “อาร์นอล์ฟ” คือผู้ที่กักขังเด็กหญิงคนหนึ่งไว้

ถ้าชีวิตทางสังคมของอาร์นอล์ฟ เขายังมีอัตลักษณ์สองแบบ ก็นำคิดว่า ในชีวิตด้านกามารมณ์ ชายผู้นี้สามารถมี “สองตัวตน” ได้เช่นกัน

²¹ อีริค ฟรอมม์, *หนีไปจากเสรีภาพ: รากฐานทางจิตวิทยาของระบบเผด็จการ*, หน้า 13-14. การเน้นข้อความเป็นของผู้เขียนบทความ.

อาร์นอล์ฟ:
มันไม่มีค่าเลยหรือ ที่ฉันเฝ้าดูแลเธอแต่เด็กนั้น
อาาแฉฐ:
เรื่องนี้คุณก็ช่างทำได้ดีนักเชียว
แล้วที่สอนๆ ดิฉันนั้น ก็ช่างจะน่ารักเสียเต็มประดา !

(V,4 vers 1553-1555)

เมื่อมองอย่างนี้ ชาดิสร์กลับจะเป็น “เครื่องมือ” หนึ่งในการเล่นองความปรารถนาแบบมาโซคิสร์ การทำร้ายบุคคลที่เรารัก สุดท้ายก็มีเป้าหมายเพื่อย้อนกลับมาทำร้ายตนเอง ในชีวิตด้านกามารมณ์ อาร์นอล์ฟเป็นทั้งอาร์นอล์ฟ-ชาดิสร์คนหนึ่ง และอาร์นอล์ฟ-มาโซคิสร์อีกคนหนึ่ง ความวิปริตทางเพศสองแบบนี้ดำเนินควบคู่กันไปประหนึ่งว่า อาร์นอล์ฟ-มาโซคิสร์นั้น ชุกซ่อนตัวอยู่ในมุมมืดสักมุมในอาณาจักรจิตใจอันซับซ้อน คอยเป็นผู้บงการ และ “มือที่มองไม่เห็น” ที่ผลักดันให้อาร์นอล์ฟ-ชาดิสร์ สำแดงฤทธิ์เดช ต้มต๋ากับการกระทำย่ำยีหญิงที่เขารัก จนถึงจุดที่ความรักนั้นต้องมีอันเป็นไป ด้วยแหลกสลายคามือของเขา ซึ่งเมื่อนั้นเองจะเป็นเวลาอันเหมาะเจาะที่อาร์นอล์ฟ-มาโซคิสร์ซึ่ง “เก็บกด” อยู่ จะเผยตัวออกมาเพื่อรับผลการกระทำที่อาร์นอล์ฟ-ชาดิสร์ก่อไว้ให้

การวิเคราะห์งานวรรณกรรมอย่างที่ได้ทำในบทความนี้ อาจชวนให้รู้สึกว่าเป็นการลดทอนคุณค่างานวรรณกรรม “ดี” เหลือเป็นเพียงเรื่องของคนโรคจิต อย่างไรก็ตาม จิตวิเคราะห์มีข้ออะไรอื่น นอกจากความพยายามพิสูจน์ว่าพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ล้วนมีความหมาย เช่นเดียวกัน การอ่านตีบทวรรณกรรมด้วยแนวคิดนี้ ก็มุ่งชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมใดๆ ของตัวละครเป็นสิ่งที่อธิบายได้ ทว่า ทั้งตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร ล้วนเกิดจากถ้อยคำที่เรียงร้อยกันขึ้น ฉะนั้น การแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ในงานวรรณกรรมชิ้นหนึ่ง ถ้อยคำเหล่านั้นล้วนมีความหมาย หาได้ปรากฏโดยบังเอิญ ไร้เหตุผล นั่นก็เท่ากับเป็นการยืนยันความ “ดี” ของวรรณกรรมชิ้นนั้นแล้วมิใช่หรือ อันที่จริง งานวรรณกรรมควรเป็นหน้การอ่านเช่นนี้ด้วยซ้ำที่อุทิศสำหรับอธิบายความ “ดี” ให้

รายการอ้างอิง

- นฤมิตร. 2546. **เพศวิปริต จิตวิปลาส**. กรุงเทพฯ: นกนางนวล.
- ปณิธิ หุ่นแสง. 2544. “อ่านพื้นที่ในบทละครเรื่อง *L'école des femmes* ของ Molière.” ใน **บุษบาบรรณ: รวมบทความทางวิชาการและบทแปลวรรณกรรมตะวันตก**. หน้า 67-98. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฟรอมม์, อีริค. 2530. **หนีไปจากเสรีภาพ: รากฐานทางจิตวิทยาของระบบเผด็จการ**. แปลโดย สมบัติ พิศระอาด. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- Molière. 1970. **L'école des femmes**. Paris: Librairie Larousse.